

Eduskunta
Sivistysvaliokunta
Asiantuntijakuuleminen 6.2.2019

3/4.1./19
5.2.2019

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018 K/22/2018 vp

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kiittää mahdollisuudesta lausua tasa-arvovaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2018. Neuvottelukunta keskittyy lausunnossaan oppilaitosten tasa-arvosuunnittelua sekä valtuutetun resursseja koskeviin kysymyksiin.

Tasa-arvovaltuutettu luovutti ensimmäisen kertomuksensa eduskunnalle joulukuussa 2018. Valtuutetun tekemiin selvityksiin ja tutkittuun tietoon pohjautuva kertomus antaa kattavan kuvan tasa-arvon tilasta Suomessa. Analyysin pohjalta valtuutettu esittää konkreettisia suosituksia havaitsemistaan epäkohdista. Kertomuksen suositukset tulee ottaa huomioon sekä tasa-arvolain että muun lainsäädännön kehittämisessä. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE) esittää lisäksi, että tasa-arvovaltuutetun kertomuksen suosituksia hyödynnetään hallitusohjelman, hallituksen tasa-arvo-ohjelman sekä samapalkkaohjelman laatimisessa.

Tasa-arvon edistäminen oppilaitoksissa

Tasa-arvovaltuutettu esittää kertomuksessaan ansiokkaita huomioita kouluja koskevan tasa-arvosuunnitteluvaihteen toteutumisesta. Monet valtuutetun esiin nostamista huomioista sisältyvät myös tasa-arvoasiain neuvottelukunnan hallitusohjelmavoitteisiin vuosille 2019-2023.

Neuvottelukunta yhtyy valtuutetun huoleen koulutusalojen sukupuolen mukaisesta segregaatista, sukupuolten välisistä oppimiserosta ja kouluissa tapahtuvasta sukupuolittuneesta väkivallasta ja häirinnästä. Neuvottelukunta kannattaa valtuutetun suositusta, jonka mukaan tasa-arvon edistämiseen liittyvät kysymykset tulee sisällyttää nykyistä vahvemmin opettajankoulutukseen ja opettajien täydennyskoulutukseen. Tasa-arvoon liittyvää koulutusta on vahvistettava myös yleisen ja aikuiskasvatustieteen, varhaiskasvatustieteen sekä sosiaali- ja terveysalan opinnoissa. Neuvottelukunta pitää tärkeänä valtuutetun suosittamaa sukupuolen moninaisuutta koskevan tiedon ja osaamisen lisäämistä, jotta opettajat ja oppilashuollon henkilökunta osaavat tukea sukupuoleltaan moninaisia lapsia ja nuoria sekä suojata heitä kiusaamiselta ja syrjinnältä. Myös oppimateriaaleissa on vältettävä sukupuoleen liitettyjen haitallisten oletusten ja stereotyyppien luomista ja toistamista. Sukupuolitietoisuuden opetuksen, oppilaanohjauksen ja kouluterveydenhuollon kehittäminen ja turvalliset oppimisympäristöt palvelevat monelta osin myös muiden tasa-arvo tavoitteiden, kuten syrjäytymisen ehkäisemisen tai samapalkkaisuuden, saavuttamista.

Valtuutetun tapaan myös TANE edellyttää hallitusohjelmavoitteissaan sukupuolten välisten oppimiserojen kaventamista, ja pitää esimerkiksi poikien lukutaitoa koskevaa tutkimustietoa huolestuttavana viitteenä oppimisen epätasa-arvoistumisesta. Oppimiserojen kaventamiseen tartuttaessa on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota siihen, että poika- ja tyttöenemmistöjen välillä on enemmän

yhtäläisyyksiä kuin eroavuuksia, ja suurin osa pojista pärjää koulussa yhtä hyvin kuin suurin osa tytöistä. Ratkaisujen etsimisessä tulisi ensisijaisesti keskittyä tunnistamaan heikosti pärjävien poikien (sekä tyttöjen ja muiden lasten) kohtaamia oppimishaasteita.¹

Tasa-arvovaltuutetun lailla TANE pitää välttämättömänä, että oppilaitoksissa kehitetään käytäntöjä sukupuolittuneen väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Kertomuksessa viitataan vuonna 2017 toteutettuun Kouluterveyskyselyyn, jonka mukaan sekä 8. ja 9. luokkalaisista että ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista tytöistä lähes kolmannes oli kokenut seksuaalista häirintää.

Kouluterveyskyselyn mukaan seksuaalisen häirinnän ja väkivallan kokemukset ovat muita yleisempiä erityisryhmiin kuuluvilla kuten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä edustavilla, ulkomaista syntyperää olevilla, toimintarajoitteisilla ja kodin ulkopuolelle sijoitetuilla nuorilla. Merkittävä osa näiden oppilaiden kokemasta häirinnästä tapahtuu oppilaitoksessa. Sateenkaarinuorten hyvinvointia kartoittaneen tutkimuksen mukaan yli 80 prosenttia transnuorista on kokenut toisinaan tai usein jonkinlaista häirintää koulussa.²

Neuvottelukunta pitää tärkeänä, että koulun henkilökunnalla on osaamista seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ja väkivallan tunnistamisesta ja niihin puuttumisesta. Tasa-arvoaisissa kiellettyä häirintää tai rikoslain nojalla rangaistavaksi säädettyä väkivaltaa ei tule tyypistää kiusaamiseksi.

Tasa-arvovaltuutetun resurssit

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta jakaa tasa-arvovaltuutetun huolen siitä, että valtuutetun resurssit eivät vastaa valtuutetun laajaa toimintakenttää.

Tasa-arvolakiin on tehty 2000-luvulla useita merkittäviä uudistuksia. Tasa-arvosuunnitelman laadintavelvoite tuli voimaan toisen asteen oppilaitoksille ja korkeakouluille vuonna 2005. Vuoden 2015 alussa velvoite laajeni koskemaan perusopetuslakiin perustuvaa opetusta järjestäviä kouluja. Vuoden 2015 uudistuksessa lakiin kirjattiin myös syrjinnän kieltö sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella sekä tämän syrjinnän ennaltaehkäisy. Tasa-arvovaltuutetun toimiston henkilöresurssit eivät kuitenkaan ole uudistusten myötä kasvaneet. Epäsuhta tasa-arvovaltuutetun tehtävien ja käytettävissä olevien voimavarojen välillä vaikeuttaa erityisesti tasa-arvoa edistävien ja syrjintää ennaltaehkäisevien toimenpiteiden täytäntöönpanoa. *Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää välttämättömänä, että tasa-arvovaltuutetulle turvataan jatkossa riittävät henkilöresurssit.*

Anni Hyvärinen
suunnittelija, tasa-arvoasiain neuvottelukunta

¹ ks. esim. Lunabba, Harry (2018), Laadullisen tutkimuksen näkökulma poikien koulu- ja hyvinvointikeskusteluun. Teoksessa Kivijärvi, Antti ym. *Poikatutkimus*

² <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/sateenkaarinuori.pdf>